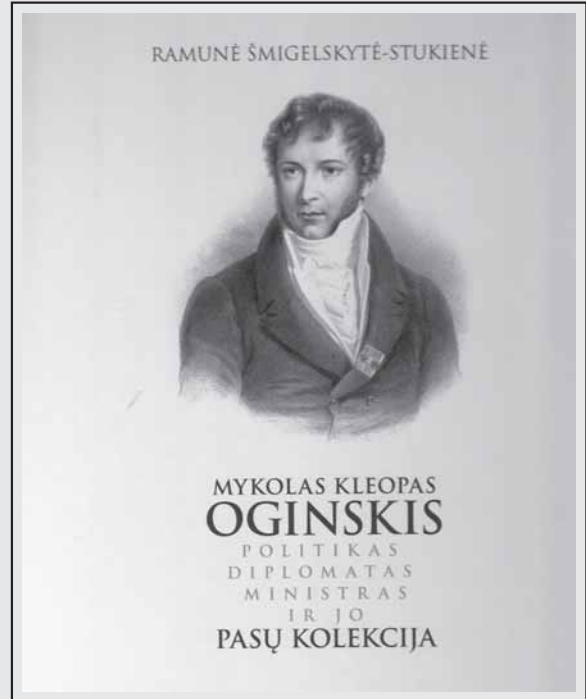

DIPLOMATAS, VALSTYBĖS VEIKĖJAS

JURGIS ŽELVYS

2015 m. minime kompozitoriaus, garsiojo polonezo „Atsisveikinimas su tėvyne“ autoriaus, politiko ir valstybės veikėjo Mykolo Kleopo Oginskio 250-ąsias gimimo metines. Mūsų žurnalo redakcija (visuomeninė organizacija Regionų kultūrinių iniciatyvų centras) šiemet dalį savo svarbiausių darbų skiria būtent šiam jubiliejui. Bendradarbiaujant su Lietuvos dailės muziejumi ir Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejumi yra rengiama bendrojo ugdymo mokykloms skirta kilnojamoji standinė paroda „Mykolas Kleopas Oginskis (1765–1833)“, kuri jau pirmame šių metų pusmetyje pradės kelią po Lietuvą. Spaudai lietuvių kalba rengiama ir Didžiojoje Britanijoje gyvenančio M. K. Oginskio proprovaikaičio Andžejaus Zaluskio knyga apie M. K. Oginskio laikmetį ir muziką. Numatyta lietuvių bei anglų kalbomis išleisti ir papildytą, gausiai iliustruotą jaunajam skai-

Ramunės Šmigelskytės-Stukienės knygos „Mykolas Kleopas Oginskis. Politikas, diplomatas, ministras ir jo pasų kolekcija“ viršelis (Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla, 2013 m.). Dailininkė Dalia Raicevičiūtė

tytojui skirtą knygą „Polonezų kelias“. Visus šiuos metus žurnale planuojama toliau spausdinti ir publikacijas, kuriose pasakosime apie M. K. Oginskio gyvenimą, jo valstybinę, visuomeninę ir kultūrinę veiklą.

Iš kairės: Rusijos caras Nikolajus I. Nežinomas XIX a. pr. rusų dailininkas. Drobė, aliejus, 68 x 60 cm. LDM T-310; Imperatorė Jekaterina II. XIX a. I p. Dailininkas Vladimiras Borovikovskis (1757–1825). Drobė, aliejus, 64 x 48 cm. LDM T-4296; Lietuvos didysis kunigaikštis ir Lenkijos karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis. XIX a. I p. Dailininkas Jozefas Francas Johanas Pičmanas. Drobė, aliejus, 68,5 x 57,3 cm. LDM T-428. Antano Lukšėno nuotraukos

Mykolas Kleopas Oginskis Abiejų Tautų Respublikos (ATR) politiniame gyvenime pradėjo dalyvauti vos sulaukęs pilnametystės. Jo proprovaikaitis Andžėjus Zaluskis (Andrzej Zaluski) knygoje „Mykolas Kleopas Oginskis. Gyvenimas, veikla ir kūryba“ rašo: „Mykolas Kleopas buvo devyniolikos, kai 1784 metais tėvas išsiuntė jį į Seimelį Trakuose. Iki to laiko šeši Oginskiai jau buvo eję Trakų vaivados pareigas. Andrius buvo paskutinysis. Jis pats neturėjo jėgų nuvažiuoti, todėl išsiuntė Mykolą vietoje savęs.“

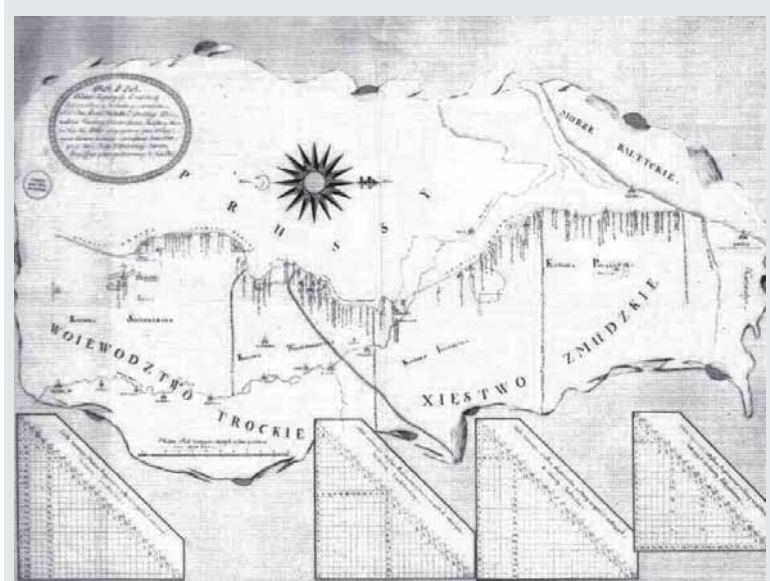
Seimo deputatu M. K. Oginskis tapo po dviejų metų – 1786-aisiais.

Eidamas Seimo nario pareigas, kaip ir pagėdavo jo tėvas, Mykolas Kleopas Seime buvo išrinktas į valstybės finansus administravusią instituciją – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) izdo komisiją. Šiam paskyrimui pritarė ATR karalius.

Andžėjus Zaluskis jau minėtoje knygoje rašo: „Po Seimo, Andriui Oginskiui pagėdaujant ir karaliui pritariant, Mykolas Kleopas tapo Lietuvos izdo komisijos nariu. Iš Guzovo jis išvyko į Gardiną dviem dėdės jam padovanotais arkliais ir ekipažu, turėdamas santykinai nedidelę pinigų sumą. Jis nenorėjo afsiuotis prieš savo kolegas. Oginskis pradėjo dirbti kupinas jaunatviško entuziazmo. Jį domino darbo ekonominė pusė, o teisinių reikalų nemėgo. Gardine dominavo intrigos, įtartini santykiai, nesąžiningumas, pinklės, korupcija, ir į visus tuos reikalus buvo įvelti žydai. Bylų nagrinėjimas užsitęsdavo, nes advokatai labai daug kalbėdavo. Tai erzino Mykolą Kleopą ir jis šia tema parašė keliolikos eilučių epigramą. Kūrinyje buvo anoniminis, bet visi atpažino jo autorių. Advokatai jį apskundė, tačiau kitus ta epigrama pralinksmino.“

Komisijoje M. K. Oginskis užsiėmė muitinių tinklo reorganizavimo reikalais, parengė ir Seimui pateikė savo pasiūlymus dėl mokesčių surinkimo tobulinimo, Šventosios uosto steigimo ir rūpinosi kitais LDK ekonominės padėties gerinimo klausimais. Ši jo veikla buvo puikiai įvertinta – 1788 m. už nuopelnus valstybei M. K. Oginskis apdovanotas Šv. Stanislovo ordinu, o 1789 m. – Baltojo erelio ordinu.

Ketverių metų (1788–1792) seimui priėmus sprendimą dėl kariuomenės didinimo, 1789 m. kovo 2 d. M. K. Oginskis įgijo pirmąjį karinį laipsnį – tapo LDK kariuomenės kavalerijos 10-osios vėliavos rotmistru. Tais

Lietuvos repatriacijos muitinių žemėlapis, parengtas Vilniaus vaivadaičio, Lietuvos izdo komisaro Mykolo Kleopo Oginskio užsakymu. Geometras Juozapas Dombrovskis (Józef Dąmbrowski). 1788 m. Vytauto Didžiojo universiteto biblioteka

pačiais metais jis buvo nominuotas LDK kardininku.

A. Zaluskis jau minėtoje knygoje rašo: „Kada Mykolas Kleopas nutarė užsiimti diplomatine karjera, taip pat nėra žinoma. Gali būti, kad jis apsisprendė po tėvo mirties.“

1788 metų gruodžio 15 dieną Seime kaž-

kas pasiūlė paskirti jį pasiuntiniu į Saksoniją, kažkas kitas pasakė, kad Oginskį reikia išsiųsti į Stokholmą. Jau metais anksčiau jam buvo siūlomas Konstantinopolis, Londonas arba Stokholmas. Savo publikuotuose „Atsiminimuose“ Mykolas Kleopas rašo, kad ta-

(Nukelta į 34 p.)

Europos XVII a. žemėlapis. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

„Gardinas 1575 metais. Kelias į Gardiną Baltarusijoje“. Paveikslas sukurtas 1575 m. ar vėliau. Autorius – BRAUN & HOGENBERG. Fotoreprodukcija iš RKIC archyvo

Baltojo erelio ordino kryžius. XVIII a. Varšuvos Karališkoji pilis, GM (17). Ilustracijos šaltinis: http://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Badges_of_Order_of_the_White_Eagle#mediaviewer/File:Cross_of_the_Order_of_White_Eagle_%28XVIII_century%29.PNG [žiūrėta 2015-01-15]; Šv. Stanislovo ordino kryžius. XVIII a. Varšuvos Karališkosios pilies ordinų kolekcija. Ilustracijos šaltinis: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cross_of_the_Polish_Order_of_Saint_Stanislaus_from_XVIII_century.png [žiūrėta 2014-12-24]

Iš kairės: Baltojo erelio ordino žvaigždė. XVIII a. Ilustracijos šaltinis: http://pl.wikipedia.org/wiki/Order_Or%C5%82a_Bia%C5%82ego#mediaviewer/Failas:Star_of_the_Order_of_the_White_Eagle_from_XVIII_century.PNG [žiūrėta 2015-01-15]; Šv. Stanislovo ordino žvaigždė. XVIII a. Ilustracijos šaltinis: http://pl.wikipedia.org/wiki/Order_%C5%9Awi%C4%99tego_Stanis%C5%82awa#mediaviewer/Failas:Star_of_the_Polish_Order_of_Saint_Stanislaus_%28XVIII_century%29.PNG [žiūrėta 2015-01-15]

(Atkelta iš 33 p.)

da atsisakė dėl to, jog tuo metu Lenkijoje dar mažai buvo įvykdyta permainų, todėl pasiuntinys nedaug ką galėjo nuveikti. Gali būti, kad tuo metu jis turėjo rūpintis ir savo neseniai paveldėtų dvarų administravimu.

1789 metų pabaigoje į užsienio šalis diplomatinei tarnybai buvo išsiųsta visa eilė pasiuntinių. Kai kuriems iš jų tai buvo lemtingas paskyrimas. Jurgis Potockis taip Stokholme prisiskolino, kad tik po paskutiniojo ATR padalijimo Jekaterina II jį „išpirko“ iš Švedijos. Į Konstantinopolį Piotras Potockis (Askenazio nuomone, „labai silpna galva“) atvyko su didžiausia svita, tuo vietos gyventojams padarydamas blogą įspūdį. Kiek tinkamesnis buvo pasiuntinys Londone Bukatas. M. K. Oginskiui patikėjo eiti pasiuntinio pareigas Hagoje.

Tai buvo Lenkijos optimizmo laikotarpis. 1790 metų kovo ir balandžio mėnesiais pasirašytas Lenkijos ir Prūsijos susitarimas suteikė viltį, kad šalis bus ištraukta iš Rusijos priklausomybės. Atsiminimuose Oginskis rašo, kad, nepaisant vėlesnių išdavikiškų santykių su Lenkija, tuo momentu Frydrichas Vilhelmas buvo gerai nusiteikęs ir pasirengęs bendradarbiauti. Mykolas Kleopas instrukciją dėl išvykimo į Hagą gavo būdamas savo dvarė Lietuvoje.

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė knygoje „Mykolas Kleopas Oginskis: politikas, diplomatas, ministras ir jo pasų kolekcija“ (Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2013) pažymi, kad „1790 m. kovo mėnesį pasirašius sąjungos sutartį su Prūsija, M. K. Oginskis buvo paskirtas ATR ypatinguoju pasiuntiniu ir įgaliotuoju ministru Jungtinėse Nyderlandų Provincijose. Diplomato kelias iš Varšuvos per Reichenbachą, Dresdeną, Leipcigą, Hanoverį vedė į Hagą, Amsterdamą, Londoną. Dėl pradėtų įgyvendinti reformų Respublika tuo metu traukė visos Europos dėmesį. Prancūzijos revoliucijos po-

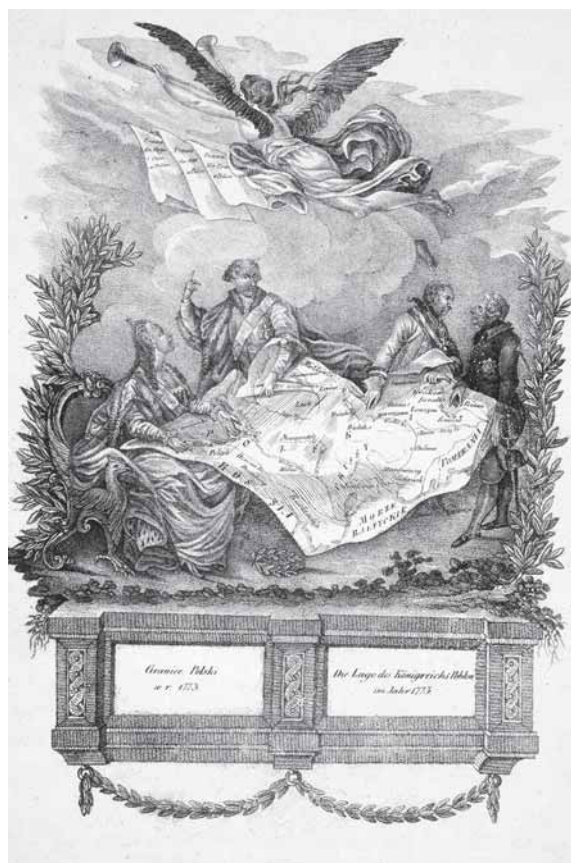
Londonas, Vestminsterio tiltas. XVIII a. II p. Dailininkas Baltazaras Frydrichas Leizelis (Balthasar Friedrich Leizel). Medžio raizynas, dažymas, spausdinimas, 24,5 x 39 cm. Šaltinis: <http://www.zeller.de>

veikis, Prūsijos ir Didžiosios Britanijos varžybos dėl įtakos regione, Prūsijos ketinimai užimti Dancigą ir Torunę bei kitos aplinkybės Hagą 1790 m. vasarą pavertė Europos diplomatinio gyvenimo centru. Plačios erudicijos, laisvai bendraujantis 25 metų grafas M. K. Oginskis lengvai įsiliejo į šią aplinką ir sėkmingai veikė, siekdamas užsitikrinti paramą Respublikos reformoms. Jo pastangomis buvo sudaryta sutartis su Amsterdamo bankininkais, ir ATR išdą pasiekė trijų milijonų florinų vertės kreditas. Gindamas Respublikos interesus M. K. Oginskis vedė derybas su Didžiosios Britanijos ambasadoriumi lordu Aucklandu (William Eden), Prūsijos pasiuntiniu grafu Kelleriu (Dorotheu Ludwig Christoph von Keller), užmezgė glaudų ryšį su Anglijos pasiuntiniu Prūsijoje Jozefu Evartu, Portugalijos pasiuntiniu Antonijumi de Araujo (Antonio de Araujo e Azevedo), kitais diplomatais. Supratęs, kad Hagos politikos kursą lemia Didžiosios Britanijos pozicija, M. K. Oginskis 1790–1791 m. sandūroje išvyko į specialią diplomatinę misiją Londone. Pagrindinė misijos užduotis buvo užsitikrinti Didžiosios Britanijos vyriausybės politinę paramą, o kartu sudominti ją prekybinių ryšių su Respublika stiprinimu bei siekti prekybos sutarties sudarymo. Derybos Londone su ministru pirminku Viljamu Pittu Jaunesniuose atskleidė, kad Didžioji Britanija palaiko Prūsijos pretenzijas į Lenkijos miestus Gdanską ir Torunę. Tikrai tuo atveju, jeigu Respublika būtų sutikusi su teritorinėmis nuolaidomis, jai būtų buvusi garantuota prekybos laisvė Baltijos jūroje. Kadangi Respublika negalėjo sutikti su reikalavimu pažeisti jos teritorinį vientisumą, M. K. Oginskio diplomatinė misija tapo beprasme: pakeisti geopolitinę situaciją Europoje jis neturėjo jokių galimybių. Grįždamas iš Hagos į Varšuvą M. K. Oginskis pakeliui apsisusto Berlyne. Čia įvyko keletas neformalių susitikimų su valdovu Frydrichu Vilhelmu II, kitais karališkosios aplinkos asmenimis, Prūsijos užsienio reikalų ministru Hercbergu. Sugrįžęs į Varšuvą ir pateikęs išsamią ataskaitą, M. K. Oginskis dėl sudėtingų asmeninių aplinkybių buvo priverstas pasiuntinio pareigų atsisakyti – jo įgaliojimai oficialiai buvo atšaukti 1791 m. gruodžio mėnesį.“

Siekdamas susigrąžinti Targovicos konfederatų (Rusijos politikai lojalios Seimo opozicijos) nurodymu sekvestruotas savo dvarų valdas, M. K. Oginskis buvo priverstas kreiptis pagalbos į Sankt Peterburgą. Nuosavybė buvo sugrąžinta su sąlyga, kad pagal Jekaterinos (Rusijos valdovės) scenarijų pertvarkomoje Respublikos vyriausybėje M. K. Oginskis sutiks eiti LDK išdininko (finansų ministro) pareigas. Šių pareigų, kurios atitinka dabartinės valstybės finansų ministro pareigas, M. K. Oginskis atsisakė pirmosiomis 1794 m. sukilimo dienomis stojęs į sukilėlių gretas.

M. K. Oginskis buvo vienas iš sukilimo vadų Lietuvoje, pirmą kartą dalyvavo karo žygiuose. Po sukilimo pralaimėjimo gyvendan-

mas emigracijoje kartu su bendraminčiais rūpinosi ATR atkūrimo reikalais, savo tautiečių įpareigotas vykdė atsakingas užduotis Konstantinopolyje ir Paryžiuje. Sugrįžęs į Lietuvą po 1802 metų, Sankt Peterburge tapo Rusijos imperatoriaus patarėju, buvo paskirtas senatoriumi nuo Lietuvos. Tuo laikotarpiu jis parengė ir imperatoriui pateikė LDK atkūrimo planą. Jame buvo pažymėta, kad LDK turi būti atkurta kaip autonominė Rusijos imperijos dalis. Šis planas, susiklosčius nepalankioms politinėms aplinkybėms, nebuvo įgyvendintas.

Lenkijos sienos 1773 metais. Sukurta XIX a. pab. Dailininkas nežinomas. Popierius, litografija, lakštas – 39 x 23,8 cm, vaizdas – 29 x 20 cm. LDM G-15593. Antano Lukšėno nuotrauka